

PER A UNA PRESÈNCIA DIGNA DE LA LITERATURA A L'ENSENYAMENT

Els sotassignats, coordinadors de grups de recerca sobre literatura catalana contemporània d'arreu dels Països Catalans, redactem aquest manifest alarmats pel greu desprestigi de la literatura a l'ensenyament. No és un fenomen nou ni particular de la nostra cultura, sinó general en el món occidental, resultat d'un llarg procés que ha provocat una disminució dels estudis literaris i una subordinació de la literatura a altres matèries, cada vegada més relegada a una funció subsidiària.

La literatura és l'art d'escriure. En aquesta qualitat forma part dels coneixements que tots els estudiants han de dominar quan completen l'ensenyament obligatori. Si això no s'esdevé, queden desconnectats d'un aspecte bàsic de la transmissió cultural i esdevenen ciutadans incultes, però la raó determinant per a l'estudi de la literatura és que la lectura dels textos literaris més representatius és l'eina més eficaç per al domini de la llengua, el punt de partida imprescindible per a aprendre a escriure i a llegir de manera correcta i per a comprendre el món. Una expressió escrita fluida, adequada i rica indica un ordre mental sense el qual resulta impossible practicar, amb un mínim de garanties d'èxit, qualsevol activitat intel·lectual. En l'actualitat, hi ha una quantitat alarmant d'estudiants que quan acaben l'ensenyament secundari no saben llegir ni escriure amb correcció, i aquest defecte condiona no tan sols els que decideixen continuar la formació en els diversos ensenyaments de lletres i humanitats sinó a tothom, sigui quina sigui la seva dedicació professional futura.

Els factors que expliquen que s'hagi arribat a aquesta situació, més greu que en etapes anteriors, són de mena diversa. Els estudis de literatura cada vegada tenen una presència més tangencial en

l'ensenyament primari i secundari, fins a l'extrem que en molts centres pràcticament ha desaparegut de les aules o s'ha convertit en un aspecte complementari. Hi contribueix de manera poderosa, posem per cas, la indefinició de l'assignatura en els currículums d'Ensenyament Secundari Obligatori (ESO) i Batxillerat. No hi ha cap curs dedicat específicament a la matèria en l'ESO, i en el Batxillerat la docència s'ha reduït a dues hores lectives a la setmana; per la mateixa reducció s'ha vist afectada la docència de llengua, i aquesta decisió ha desencadenat la conseqüència perversa que en molts centres es dediquen les hores de literatura a l'ensenyament de la llengua, efecte constatable fins i tot en alguns llibres de text. Les proves d'accés a la Universitat reflecteixen aquesta subordinació de la literatura a la llengua i condicionen la preparació de la matèria en el Batxillerat.

Aquesta menysvaloració de la literatura en l'ensenyament mitjà es reproduïx en l'universitari, com es pot comprovar en els plans d'estudis —com els d'Educació, Filologia, Humanitats i Traducció— que l'haurien d'incorporar o li haurien de proporcionar una protagonisme molt més ampli.

Davant aquesta situació de fet, els sotasignats, professors i investigadors de literatura catalana, manifestem que

a. La literatura necessita un àmbit docent propi més ben definit, articulat i ampli que l'actual.

b. L'estudi dels clàssics serveix alhora per a aprendre llengua i literatura, i ajuda més a la formació lingüística que la repetició contínua de la normativa. És imprescindible que la gramàtica no es converteixi en un món a part sinó que condueixi a la construcció correcta de textos. En una frase precisa i lapidària, s'ha escrit que es pot ensenyar llengua prescindint de la literatura, però no és tan segur que se'n pugui aprendre.

c. La literatura és un camp de treball d'immenses possibilitats per als alumnes.

d. Resulta imprescindible treballar la redacció i l'expressió escrita dels estudiants, promoure la lectura crítica de models literaris que puguin arribar a imitar inconscientment, treballar la lectura en veu alta i l'aprenentatge de memòria de textos literaris.

e. S'ha de potenciar de manera específica un ampli coneixement i la lectura habitual de textos de literatura catalana perquè és l'única ocasió en què molts estudiants entraran en relació amb la nostra història literària. Deixar-ho de banda significa tallar la transmissió cultural.

Tot això és especialment important en moments com els actuals d'incorporació a l'àmbit cultural català de masses àmplies de població de procedència molt diversa.

A més de les reflexions que d'aquests punts es deriven per al docents, reclamem dels responsables de la política d'ensenyament les mesures següents:

1. Que s'introdueixi la literatura com a matèria amb temps específic assignat durant tot l'ESO.

2. Que s'incrementi el temps de docència que es dedica a la llengua i a la literatura catalanes, amb un mínim de tres hores per setmana.

3. Que la literatura sigui avaluada de manera eficient —i no només testimonial, com fins ara— en els exercicis de la matèria comuna de Llengua i Literatura Catalanes de les Proves d'Accés de la Universitat.

4. Que els currículums educatius siguin elaborats per professors en actiu, estretament vinculats a la docència de la llengua i especialment de la literatura catalana, autèntics coneixedors de la realitat de l'ensenyament.

5. Que es controli el compliment que, en les assignatures que correspon, s'hi ensenya realment literatura.

6. Que s'inclouï la formació en literatura en els plans de formació inicial i permanent.

7. Que en les màsters de Formació de Professorat de Secundària que organitzen les universitats es comptabilitzi la Llengua i Literatura Catalanes com a especialitat pròpia i no pas en un bloc amb Llengua i Literatura Espanyoles.

8. Que es promogui la unitat literària de totes les variants de la llengua catalana.

9. Que des de les administracions s'afavoreixin i es potenciïn les activitats extraescolars que acostin els estudiants al fet literari.

10. Que es garanteixi i s'afavoreixi institucionalment la recerca en literatura catalana.

El «Dictamen sobre la situació de la literatura catalana en l'ensenyament secundari» (2007), redactat per Jaume Aulet i Pere Martí i assumit pel Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya, advertia que és a l'educació obligatòria on es lliuren les més decisives batalles contra la barbàrie i el buit. Com a societat avançada i com a cultura que ha de defensar la seva identitat, no ens podem permetre perdre-les contínuament, ni que la brillant literatura de la nostra nació quedi relegada a un paper testimonial en l'àmbit universitari. L'estudi i la pràctica de la literatura són imprescindibles per a aconseguir un país modern amb ciutadans ben formats i cultes.

Montserrat Bacardí (Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona)

Cristina Badosa (Seminari Transversal d'Estudis Culturals Catalans de la Universitat de Perpinyà)

Enric Balaguer (Grup de Recerca de la Literatura Contemporània de la Universitat d'Alacant)

Glòria Bordons (Grup de Recerca Poció, Poesia i Educació de la Universitat de Barcelona)

Rosa Cabré (Grup d'Estudi sobre la Literatura del Vuit-cents de la Universitat de Barcelona)

Jordi Castellanos (Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona)

Francesc Foguet (Grup de Recerca en Arts Escèniques de la Universitat Autònoma de Barcelona)

Enric Gallén (Grup d'Estudis de Traducció i Recepció en la Literatura Catalana de la Universitat Pompeu Fabra)

Pilar Godayol (Estudis de Gènere: Traducció, Literatura, Història i Comunicació de la Universitat de Vic)

Jordi Malé (Grup de Recerca Aula Màrius Torres de la Universitat de Lleida)

Josep Murgades (Grup de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat de Barcelona)

Vinyet Panyella (Societat Rusiñol de la Societat Catalana de Llengua i Literatura de l'Institut d'Estudis Catalans)

Ramon Pinyol (Textos Literaris Contemporanis: Estudi, Edició i Traducció de la Universitat de Vic)

Margalida Pons (Grup de Recerca sobre Literatura Contemporània: Estudis Teòrics i Comparatius de la Universitat de les Illes Balears)

Vicent Simbor (Grup de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat de València)

Magí Sunyer (Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana de la Universitat Rovira i Virgili)

Caterina Valriu (Grup d'Estudis Etnopoètics de la Societat Catalana de Llengua i Literatura de l'Institut d'Estudis Catalans)

ADHESIONS

Associació d'Escriptors en Llengua Catalana
Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya

Coordinadora d'Estudis Universitaris de Filologia Catalana
Endrets. Geografia Literària dels Països Catalans
Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català
Grup de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat de Girona (Xavier Pla)

Grup de Recerca de Literatura Catalana Medieval de la Universitat d'Alacant (Rafael Alemany)

Grup de Recerca Hermeneia de la Universitat de Barcelona (Laura Borràs)

Institució de les Lletres Catalanes

L'Avenç

Núvol, el Digital de Cultura

PEN Català

Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans
Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans
Societat Catalana de Llengua i Literatura (Institut d'Estudis Catalans)

Xarxa Vives d'Universitats